

УДК 338.24:65.018

Г. Т. Чехович,

к. е. н., доцент кафедри «Менеджмент організації», ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут»

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ ТА РЕГІОНІВ

G. T. Chekhovych,

к. е. н., dotsent kafedry «Menedzhment orhanizatsij», PVNZ «Khersons'kyj ekonomichno-pravovyy instytut»

METHODICAL APPROACHES TO AN ESTIMATION OF ECONOMIC SAFETY OF THE COUNTRY AND REGIONS

Статтю присвячено дослідженню оцінки економічної безпеки країни. Розробці матрично-графічної моделі розрахунку оцінки економічної безпеки країни та регіонів з визначенням місця, ролі, економічного становища країни на світовій арені, та наданням можливості вибору стратегії для ведення економічної політики держави.

The article is devoted to evaluation of economic security of the country. Development matrix-graphical model of the calculation of an assessment of the economic security of the country and regions with determination of the place, role, the country's economic position in the world arena, and the possibility of a choice of strategy of economic policy of the state.

Ключові слова: економічна безпека, валовий внутрішній продукт, прями іноземні інвестиції, зовнішній борг, робоча сила.

Keywords: economic security, gross domestic product, foreign direct investment, external debt, labour force.

Вступ. Застосування даних для розрахунку економічної безпеки за Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України - це процес із низкою труднощів для аналізу поза економічною сферою, оскільки багато в чому ускладнюється пошук даних, фізично недоступних в офіційній статистиці, затримується розрахунковий процес у зв'язку з великою кількістю проміжних розрахунків, що гальмує кінцевий результат та можливість його аналізу чи порівняння. Для більшої оперативності такого аналізу є потреба в оцінці цього показника доступнішим способом, кінцевий результат якого забезпечить прозорість висновків щодо отриманих даних та можливість їх порівняння..

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами формування регіональної політики в контексті забезпечення економічної безпеки держави займалися М. Долішній, Б. Данилишин, Т. Агапова, П. Беленький, Є. Бойко, В.Войцеховський, З.Герасимчук, С.Злупко, М.Козоріз, А.Куклін, Я.Побурко, С.Писаренко, О. Ральчук, Л.Семів, А.Татаркін, А.Федоришева, О.Хомра та ін.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є розробка матрично-графічна моделі розрахунку оцінки економічної безпеки країни.

Виклад основного матеріалу. Запропонована нижче матрично-графічна модель оцінки економічної безпеки країни, представляє собою матрицю, трансформовану під реалії сучасного макроекономічного становища України і світу. На нашу думку, перевагою такої матриці є більш стислий, лаконічний та інформативний огляд показників економічної безпеки, а саме:

- 1) обсяг та зростання ВВП країн;
- 2) обсяг прямих іноземних інвестицій країн;
- 3) обсяги зовнішнього боргу кожної окремої країни;
- 4) робоча сила в країнах.

Такий огляд дає можливість більш чітко сформулювати результат, виявити закономірності та надати подальші пропозиції для покращення економічних показників України, спираючись на опис її сильних та слабких сторін, можливостей та загроз.

Рис. 1, ілюструє аналіз показників економічного приросту та відсоткової частки країн у виробництві світового ВВП у 2009 році. Відносні порогові значення індикаторів матриці полягають у порівнянні рівнів економічної безпеки країн. Замість порогу використовується ранжування.

Ця модель розмежує 11 країн по 9 секторах, приналежність до яких визначає місце, роль, економічне становище країни на світовій арені, а також дає змогу визначити яку стратегію обрати для ведення економічної політики держави. Базова стратегія полягає у тому, щоб стимулювати підвищення тих показників, які гальмують зростання безпеки, підтримувати на сталому рівні ті показники, що мають стійку та задовільну для сучасного етапу розвитку позицію, та стримувати надмірний ріст показників, що призводять до дисбалансу у розвитку.

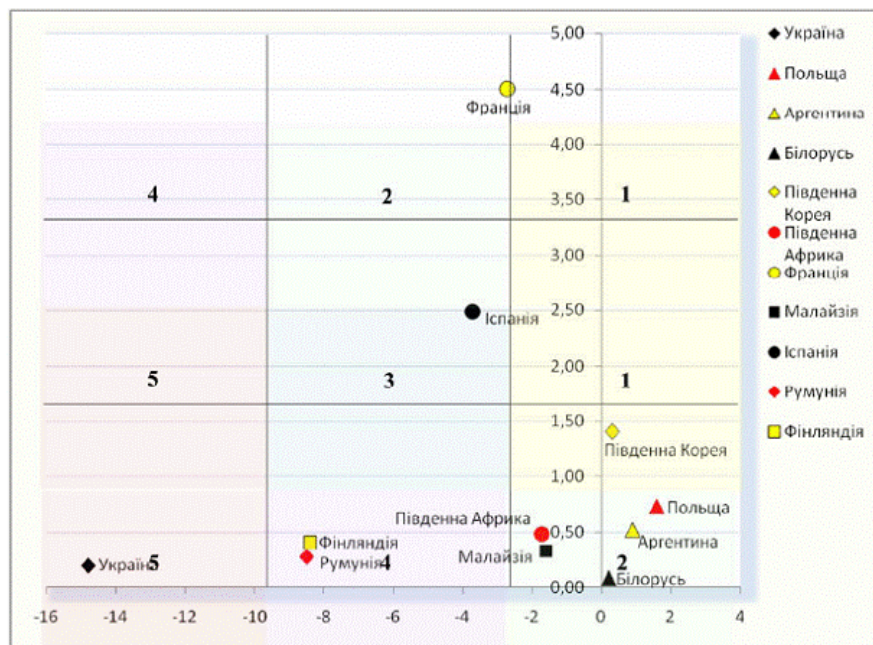

Рис. 1. Матрично-графічна модель сектору світового господарства для показника приросту ВВП у 2009 році*:

- сектори 1 - лідируюча економіка;
 - сектори 2 - виробник прибутку або національного доходу;
 - сектор 3 - середні позиції в господарстві;
 - сектори 4 - хитка позиція;
 - сектори 5 - потенційний програв.
- * розроблено автором на основі джерел [7]

Ця модель розмежує 11 країн по 9 секторах, приналежність до яких визначає місце, роль, економічне становище країни на світовій арені, а також дає змогу визначити яку стратегію обрати для ведення економічної політики держави. Базова стратегія полягає у тому, щоб стимулювати підвищення тих показників, які гальмують зростання безпеки, підтримувати на сталому рівні ті показники, що мають стійку та задовільну для сучасного етапу розвитку позицію, та стримувати надмірний ріст показників, що призводять до дисбалансу у розвитку.

По осі абсцис розташовуються параметри, що підконтрольні державному впливу, оскільки натуральний та вартісний показник ВВП, а отже, і його зростання, здебільшого залежить від економічної потужності в середині країни. Впродовж осі ординат розташовані показники, на рівень яких окремо взята країна не може впливати напряму і які мають залежність, насамперед, від кон'юнктури світового ринку. Характерною особливістю цієї матриці є використання динамічних показників впродовж горизонтальної та статичних показників впродовж вертикальної осі.

Таким чином, розмежувавши матрицю на 9 вищезгаданих секторів, можна зробити висновок про стан економічної безпеки кожної держави за проаналізованим показником: сектори 1 - безпековий простір; сектори 2 - потенційне зниження безпекового стану; сектори 3 та 4 - підвищений ризик для безпеки в державі; сектори 5 - незадовільне забезпечення економічної безпеки національного господарства.

Рис. 2 ілюструє аналогічний показник 2010 року. Характеристика показника ВВП у 2010 році для України вказує на позитивні зміни. Додатний приріст ВВП дозволив нашій країні піднятися на один шабелі матриці та зайняти хитку позицію безпеки разом із чотирма іншими проаналізованими країнами, які мають схожі показники. Незважаючи на те, що звітний рік приніс економічне полегшення та зростання національного доходу майже у всьому світі, серед проаналізованих країн немає беззаперечного претендента на місце в першому секторі. Південна Корея, перетнувши межу, має найліпші показники та приріст ВВП у 6,1%.

Реальний стан привабливості країни для іноземних інвестиційних потоків ілюструє рис. 3. Оскільки збільшення абсолютної або відносної до ВВП величини ПІІ є негативним показником для «просування» країни до верхніх шабелів стану економічної безпеки, то для якомога точної ілюстрації відношення ПІІ до ВВП доцільно представити таке співвідношення у дзеркальному відображенні.Р

Зазнавши інвестиційний бум, Аргентина, Малайзія, Польща, ПАР, Південна Корея і Білорусь були в змозі досягти у 2009 році найвищого стану економічної безпеки і продемонструвати низьку залежність від світового перерозподілу фінансових ресурсів і опинилися у першому секторі; країни Євросоюзу, такі як Іспанія, Фінляндія і Румунія сильніше відчули на собі тиск фінансової кризи 2008-2009 років і зайняли другий сектор. Україна займає притаманний їй четвертий сектор, випереджаючи своїх прямих конкурентів як за показниками питомої ваги інвестицій, що надійшли до країни у 2009 році, так і за показником падіння ВВП, що досяг безпрецедентного рівня 14,8%.

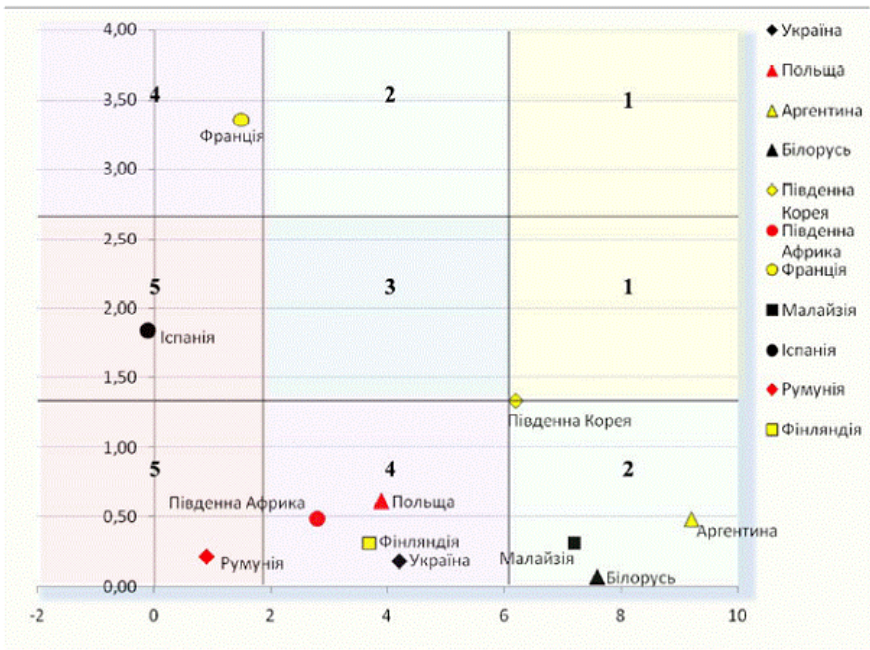

Рис. 2. Матрично-графічна модель сектору світового господарства для показника приросту ВВП у 2010 році*

* розроблено автором на основі джерел [7]

Умовний розподіл матриці на зони безпечного простору не має прив'язки до конкретних цифр чи показників кожної окремо взятої економіки в різні роки аналізу. Зонування в кожному конкретному випадку залежить від світової економічної кон'юнктури та демонструє порівняння країн одна до одної.

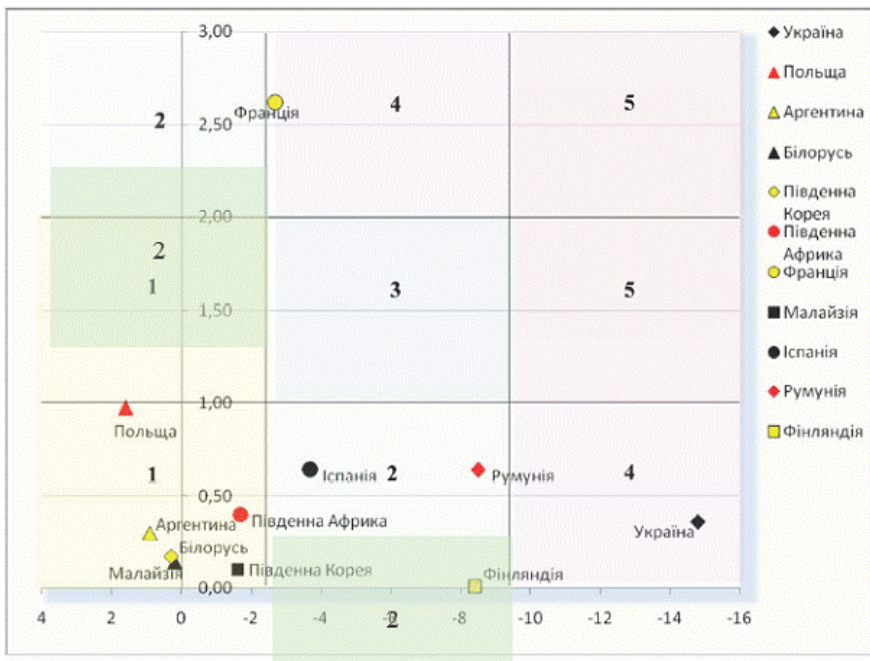

Рис. 3. Матрично-графічна модель сектору світового господарства для показника прямих іноземних інвестицій у 2009 році*

* розроблено автором на основі джерел [6,7]

Схожим способом побудована матриця аналізу показників економічного росту та відсоткової частки проаналізованих країн щодо притоку прямих іноземних інвестицій у 2010 році на рис. 4.

Про те, що зонування в кожному випадку залежить від світової економічної кон'юнктури та демонструє порівняння країн одна до одної, свідчать дані французької економіки на рис. 3. та рис. 4. Так, у 2009 році Франція, маючи негативний (але не значний) приріст ВВП та високий рівень інвестиційного притоку, спромоглася зайняти лише четверту позицію в матриці.

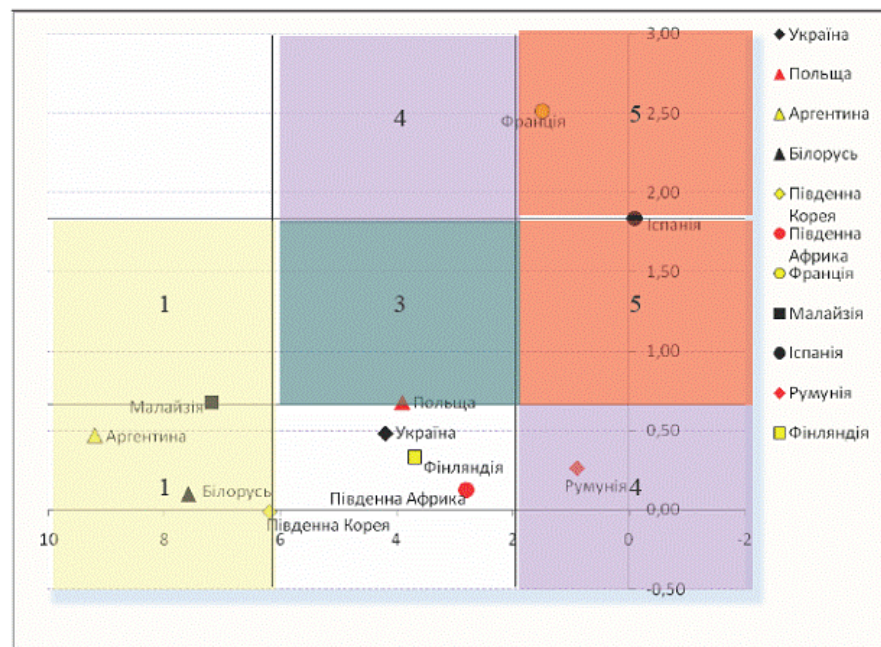

Рис. 4. Матрично-графічна модель сектору світового господарства для показника прямих іноземних інвестицій у 2010 році*

* розроблено автором на основі джерел [6,7]

Водночас, маючи у своєму розпорядженні таку саму частку інвестицій в 2010 році та додатній (але не значний) приріст ВВП, Франція опинилась у п'ятому секторі, поступаючись Румунії, Польщі та навіть Іспанії. Французький парадокс пояснюється втратою цією країною у 2010 році своїх позицій щодо інших країн та демонструє макроконтинуальну боротьбу за розташування в безпечних зонах матричної моделі.

Станом на кінець 2010 року вісім із одинадцяти країн зайняли високі позиції лідируючої економіки, що частково пояснюється зростанням ВВП та відносною незалежністю країн щодо фінансових впливів зовні. Оборотною стороною медалі може стати той факт, що економіки деяких країн не надто потужні, а одна і та сама сума інвестицій для двох різних за потенціалом країн по-різному впливатиме на їхню позицію у матриці.

Однак, більш безпечним є проведення інвестиційної політики в середині держави, що виступає дуже важливим показником економічної безпеки, тому що інвестиції здатні:

- підтримувати технологічну базу економічного зростання;
- стимулювати роботу національного виробника;
- оновлювати виробничу інфраструктуру для економічного зростання;
- нарощувати додаткові інвестиційні потоки.

Метою державної інвестиційної політики для України як незалежної держави було і залишається створення конкурентного середовища та виокремлення особливостей конкурентних переваг основних експортноорієнтованих галузей, а також сфер, які якісно обслуговують внутрішній ринок товарами першої необхідності.

Дотримання наступних принципів є важливим елементом розвитку державної інвестиційної політики:

- поступова децентралізація інвестиційного процесу;
- збільшена частка вкладання внутрішніх (власних) коштів господарюючих суб'єктів у фінансові проекти інновативного характеру;
- заміна однобічного бюджетного фінансування у виробничій та експортній сфері на розгалужену систему кредитування;
- виділення бюджетних коштів для розвитку пріоритетних програм структурної перебудови економіки;

- надання переваги раніше розпочатому будівництву, технічному переобладнанню діючих неприбуткових підприємств, а також на перших строках інвестування надання переваги проектам, окупність яких має короткотермінову дію.

Правильно використані інвестиції є основою комплексної та широкомасштабної модернізації матеріального виробництва, а тому держава має використовувати весь комплекс економічних, правових та адміністративних методів їх регулювання, а кожен з них має бути логічним завершенням попереднього та створювати передумови для наступного, а тому застосування їх не може бути спонтанним.

Наступним кроком в матричному аналізі безпеки національного господарства є аналіз показників економічного зростання та відсоткової частки країн щодо зовнішнього боргу в світовій економіці. Зростання показника зовнішнього боргу, як і попереднього показника, негативно впливає на підвищення рівня економічної безпеки в країні, тому цей показник також є оберненим до категорії, що досліджується (рис. 5).

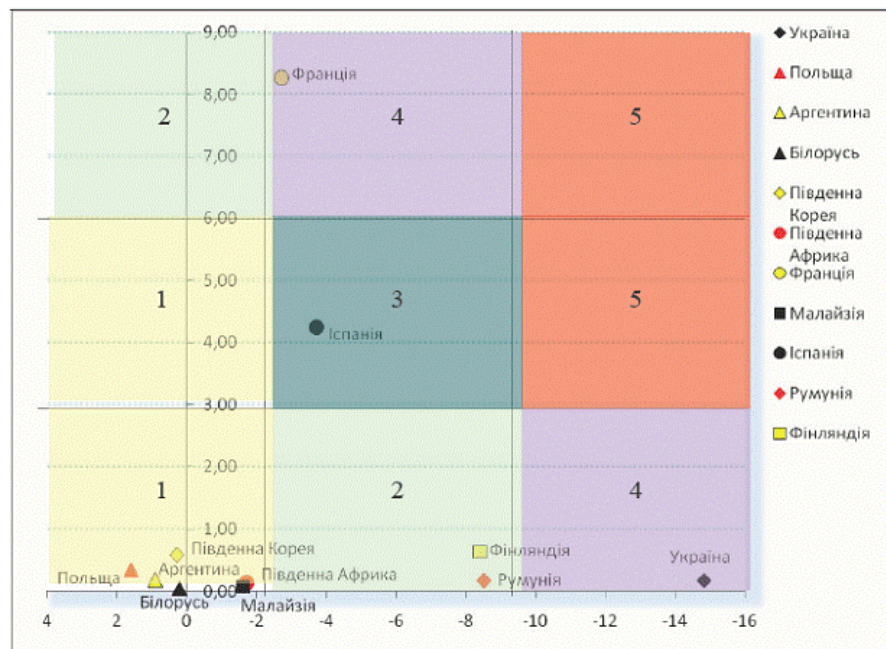

Рис. 5. Матрично-графічна модель сектору світового господарства для показника зовнішнього боргу у 2009 році*

* розроблено автором на основі джерел [4,6,7]

Незважаючи на те, що рівень зовнішнього боргу в Україні дорівнює майже 9/10 ВВП, її частка у величині загального світового боргу є незначною. Це вказує, з одного боку, на те, що рівень виробництва товарів і послуг в нашій країні є невисоким і є можливість для нарощування потенціалу, але з іншого боку, низька питома вага світової заборгованості ставить Україну на один щабель з переважною більшістю проаналізованих країн, що, однак, не витягло вітчизняну економіку із хиткої четвертої позиції. Якщо вища продуктивність країни, менш відчутною є відносна цифра боргу в цій країні, що відображається на графіку на шкалі ординат (рис. 5).

Аналогічним чином побудована матриця аналізу показників економічного зростання та відсоткової частки проаналізованих країн щодо їх зовнішніх зобов'язань у 2010 році (рис. 6).

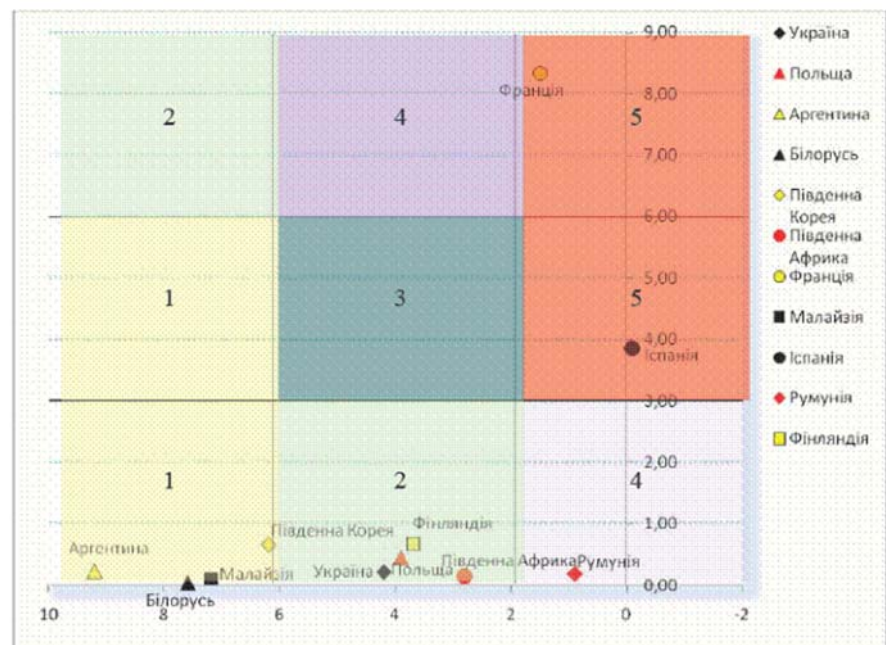

Рис. 6. Матрично-графічна модель сектору світового господарства для показника зовнішнього боргу у 2010 році*

* розроблено автором на основі джерел [1,7]

Лише суттєвий приріст ВВП при великому вартісному значенні зовнішніх зобов'язань може дозволити країні зайняти безпечний сектор в матриці. Зони безпечного розвитку за даним показником можна досягти лише в тому випадку, якщо реальні показники зовнішнього боргу у порівнянні з іншими економіками є невеликими.

Завершуючим етапом матричного аналізу безпеки національного господарства є аналіз показників економічного зростання та відсоткової частки країн щодо рівня робочої сили (рис.7).

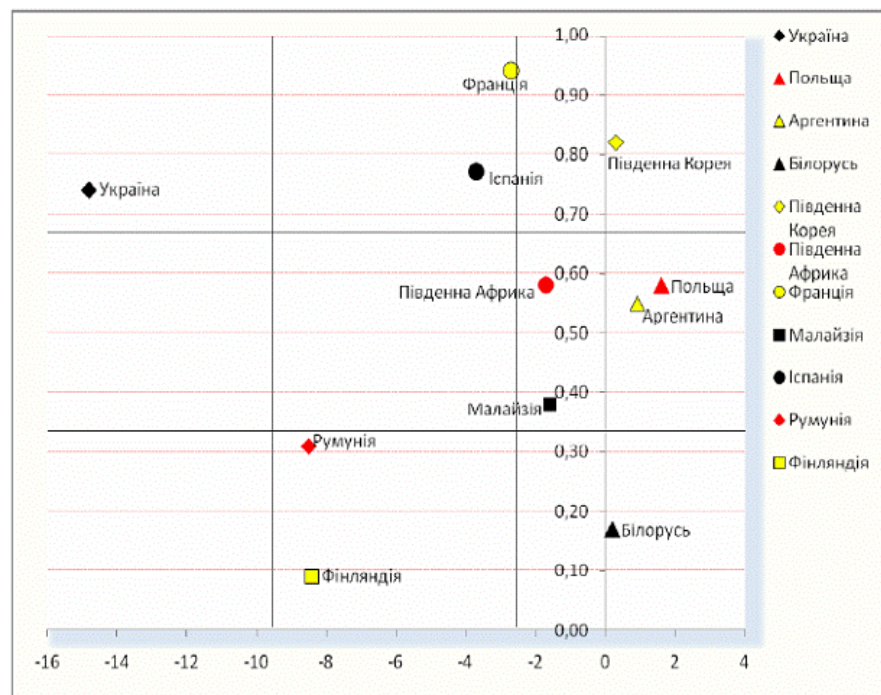

Рис. 7. Матрично-графічна модель сектору світового господарства для показника робочої сили у 2009 році*

* розроблено автором на основі джерел [7]

Сегментація країн за показником «економічно активне населення» на рис. 7 має широку амплітуду коливань. Приріст ВВП (або його незначне падіння) та значний потенціал робочої сили дозволяють всім проаналізованим країнам зайняти п'ятий сегмент матриці (навіть в довгостроковій перспективі). Загалом три країни мають посередній рівень розвитку робочої сили, а вісім країн мають добрі показники, які відповідають першому та другому секторам.

Аналогічним чином побудована матриця аналізу показників економічного зростання та відсоткової частки проаналізованих країн показника економічно активного населення у 2010 році (рис. 8).

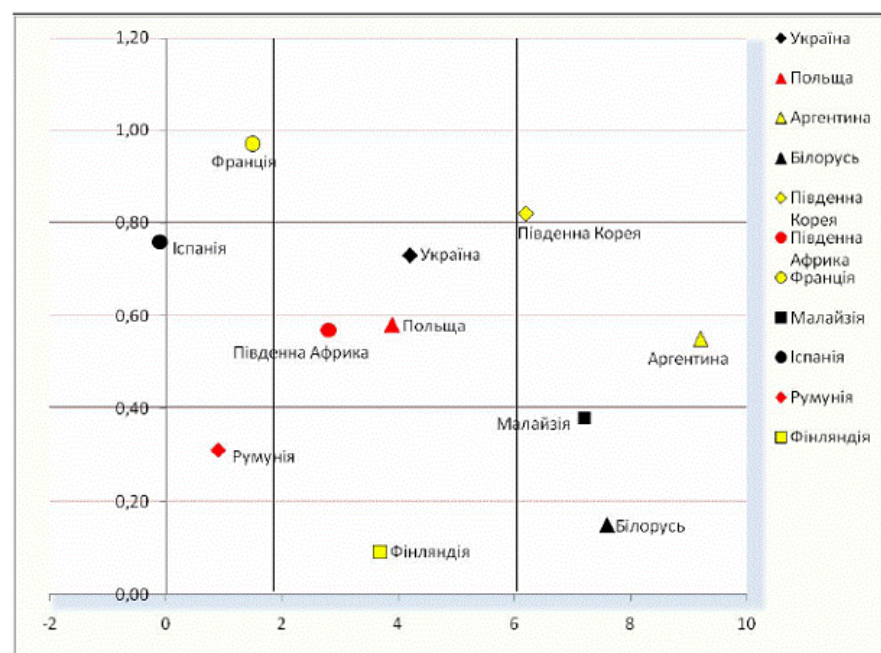

Рис. 8. Матрично-графічна модель сектору світового господарства для показника робочої сили у 2010 році*

* розроблено автором на основі джерел [3;7]

При негативному значенні приросту ВВП в країні основний удар припадає на зайнятість, а економіка недоотримує валовий дохід внаслідок скорочення обсягів робіт та робочих місць відповідно. З матриць, які продемонстровані на рис. 7 та рис. 8., зрозуміло, що при задовільній пропозиції робочої сили легко опинитися в безпечній зоні, маючи невеликий у світовому масштабі приріст ВВП.

Висновок. Схема, подана на наступному рис. 9, дозволяє скласти загальне уявлення щодо стану економічної безпеки України у 2010 році за найбільш вагомими показниками господарства країни.

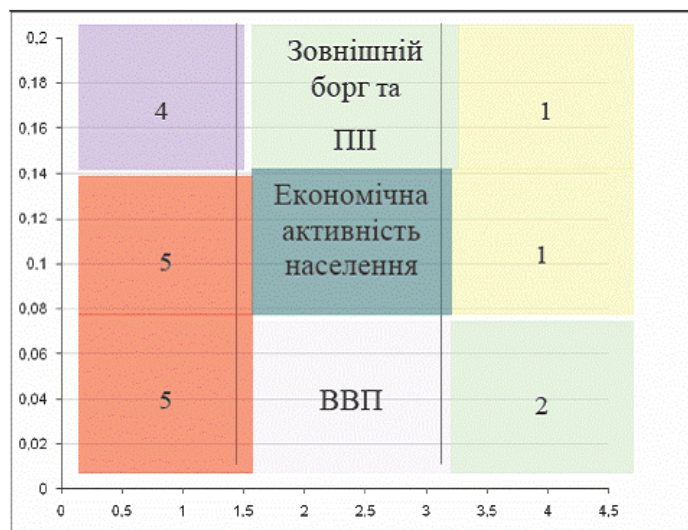

Рис. 9. Матрично-графічна модель секторів господарства України у 2010 році*

* розроблено автором на основі джерел [2,3,4,7]

Схема демонструє порівняльне положення України у безпековому секторі світової економіки: другій зоні відповідає показник зовнішнього боргу країни, для третьої зони характерний показник економічної активності населення (або робочої сили в країні), четверту зону займають показники валового внутрішнього продукту та прямих іноземних інвестицій. Така ситуація є посередньою і не може свідчити про готовність економіки до самозабезпечення або захисту в разі виникнення непередбачуваних обставин чи загроз.

Приналежність певного показника до того чи іншого сектору свідчить про стан показника в економіці, а отже дає можливість на основі проведеного моніторингу корегувати заходи безпеки в бік покращення її рівня.

Список використаних джерел:

1. Государственный внешний долг стран мира 2010. Главные факты. [Електронний ресурс] / 2011. - Режим доступу : <http://www.rusfact.ru/news/eh/2011-03-01-1585>.
2. Економічні закони, теорії та їх класифікація [Електронний ресурс] / Мочерний С. В. - Економічна теорія. - Видавничий центр «Академія» / Електронна бібліотека Князева. - Київ, 2005. - Режим доступу : http://ebk.net.ua/Book/economics/mochernyj_et/part1/103.htm.
3. Розпорядження КМУ «Про внесення змін у план заходів щодо виконання Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002 - 2010 роки»: за станом на 10 вер. 2008 р. - Офіц. вид. - К. : № 1179-р / 2008. - (Нормативні директивні правові документи).
4. Список стран по внешнему долгу [Електронний ресурс] : Википедия - свободная энциклопедия / Wikimedia Foundation, Inc. - 2011. - Режим доступу : http://ru.wikipedia.org/wiki/Список_стран_по_внешнему_долгу.
5. Численность работоспособного населения стран мира в 2010 году [Електронний ресурс] / Статистика стран мира. Обзор / Исаенко А. И. - Режим доступу : <http://iformatsiya.ru/tab1/568-chislennost-rabotosposobnogo-naseleniya-stran-mira-2010.html>.
6. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US \$). Databank [Електронний ресурс] : за даними Всесвітнього банку - The World Bank Group. - 2011. - Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD/countries>
7. GDP (current US \$). Databank [Електронний ресурс] : за даними Всесвітнього банку - The World Bank Group. - 2011. - Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>.

Стаття надійшла до редакції 05.06.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"